

ФАНИ ПОПОВА-МУТАФОВА
ОБСАДАТА НА НЕСЕБЪР

chitanka.info

Всяка вечер синът на Несебърския властел слизаше по едрите каменни стъпала, които се спущаха от задната кула на крепостта към морето. И седнал въз някоя скала, сред равния плясък на заобикалящите го вълни, дълго оставаше тъжен и безмълвен, с поглед впит в далечния, остро изрязан върху хоризонта нос на Емона, докато мрак забулваше питация му взор и безнадеждна неизвестност засенваше младежкия блясък на сините му очи. Това ставаше редовно всяка вечер, от оня чуден незабравим ден насам, когато деспот Добротица, могъщият владетел на Понтийското крайбрежие, бе посетил с величието и блясъка на всичките си галери и триреми своя покорен подвластник Семир, властел на Несебър. Собствено властелът на Несебър се подчиняваше еднакво на царя и сродника си — благоверния Търновски венценосец Йоан Александър и на неговия всесилен феодал Добротица — господарят на Калацерка, Галата, Козяк и Емона.

През пролетта Добротица прати вест, че тази година морските тържества и надпреварвания ще станат в Несебър. И в една ясна безоблачна сутрин, откъм Емона, там при раздела на небето и морето, се появиха безчет дребни, тъмни точици, които всеки миг нарастваха все повече, и когато приближиха легналия сред водата Несебър, сякаш гора от мачти и платна затъмни слънцето.

Споменът за този ден не можеше да изчезне от паметта на младия Огнян, единственият син на властеля Семир.

Защото пред плющенето на пряпорците, които се развяваха върху златоукрасените носове на триремите и галерите, сред издутите от вятъра снежнобели крила на платноходите, сред блясъка на оръжията, тържествените звуци на сребърните тромпети и неспирния звън на многобройните Несебърски черкви, младият момък бе видял само едно чудно видение — някаква девойка с дълги черни плитки, пристегнати на челото със златна кордела и нагиздена в бледосиня туника и пъстровезани обувки. До нея стоеше висок момък в блестяща ризница, плетена от ситни сребърни халки. На раменете му се вееше алена мантия.

— Коя е тази хубавица? — попита младият Огнян одного от робите, които въртяха веслата на деспотската галера. Тя го отвеждаше към високите гости.

— Това са синът и дъщерята на деспот Добротица — отвърна робът, — това са Иванко и Мира, братови деца на стария архонт Балик.

В същото време прекрасната Мира посочи с пръст непознатия младеж, който се качваше по изплетената от въжета стълба на тяхната трирема, и замаяна от мъжествената хубост на това русо потъмняло от морските ветрове лице — попитала:

— Кой е този?

— Синът на Несебърския властител, — се обади угодлив прислужник.

Но докато Мира не можеше, да откъсне зачарован взор от яносините зеници на непознатия, брат ѝ едва забележимо сбърчи вежди, поразен от смелата красота на гордопристъпващия към тях младеж. Защото Мира бе обещана на младия мъж Джовани Муоццо, именит благородник из Венеция.

Денят на празненството измина хубав и невероятен като сън. Нито едно облаче не засени ведрата ясното на небето, нито една гънка не начупи равната прозрачност на морето. Цялото население на Несебър се струпа по бреговете и с радостни приветствия и песни до късно вечер чествуваха надпреварванията на триремите и плувците. Трите главни порти на крепостта гъмжаха от пъстра шумна навалица. Туземците слизаха към морето и с леки ладии отиваха до пищно украсените с цветя и пряпорци галери, а моряците на Добротица — снажни, обрулени от слънцето мъже — пристъпяха с любопитство и набожно смирение в града на многобройните черкви.

Когато светлините на борините затрептяха като огнени цветя в потъмнелите води, корабите на деспот Добротица бавно отплуваха назад към Калацерка и отнесоха завинаги със себе си сърцето на един млад момък с яносини зеници.

Оттогава всяка вечер Огнян слизаше по едрите каменни стъпала, които отвеждаха от западната порта към морето и дълго оставаше загледан в острия нос на Емона, докато последните златни отражения на залеза угасваха в побледнялата водна шир и хладният солен вятър разнасяше сред тъжната тишина на здрача призива на Несебърските камбани.

Нямаше надежда за младия Огнян. Защото два пъти баща му бе пращал сватовници до всесилния Добротица и два пъти владетелят на Понта бе отвръщал с благовидни уклончиви отговори. А вече рибари

откъм Козяк носеха вести, че в Калацерка се готви сватба невиждана и нечувана и че Джовани Муоццо бил вече тръгнал от Венеция, през Синьото море за Черното.

За какво се надяваше младият Огнян? Какво искаше? Какво очакваше? Никой не знаеше. Той най-малко от всички. Само безумният копнеж на сърцето му смътно ловеше в мрака на отчаянието бледи искри на невъзможни надежди.

Затова през една светла нощ, когато златният дъжд на месеца трептеше по затихналата бездна, Огнян не помисли, че сънува, като зърна в далечината тъмния силует на една ладия, която леко и безшумно пореше улегналите вълни.

Обвзет от необяснимо вълнение, Огнян скочи прав и размаха кърпа. А сърцето му, притиснато от луда радост, глухо биеше — това, това е, което очакваш...

Като призрак се белееше в тъмната ладия стройната осанка на Мира. Смъртно уморена, с последни сили девойката натискаше тежките весла и търсеше място за пристан.

— Мира! — отекна в дълбоката тишина един ликуващ глас — Мира!

И Огнян нагази с дрехи в тъмната вода, след това, когато тя достигна до брадата му, преплува разстоянието до ладията, скочи в нея и поразен от подвига на девойката, разтреперан от неземна радост, коленичи, прекръсти се и с висок глас въздаде хвалебствия на свети Тодора, света Петка и свети Ивана Морски. После с безкрайна нежност и страхопочитание, като се мъчеше да замени вроденото изящество на западните рицари с искрена почит и проста сърдечност, той се наведе, леко улови края на туниката на девойката и го целуна — сякаш светиня.

Още на следната сутрин деспот Добротица пристигна с трирема да прибере дъщеря си. Твърде късно монахините на светата обител при Емона му бяха съобшили за изчезването на високопоставената им възпитаница. Но през нощта властелът Семир бе благословил брака на сина си с хубавата Мира.

Добротица си замина сърдит и огорчен, с клетва на уста, че никога вече кракът му няма да стъпи в Несебър — ни за добро, ни за зло. Тогава властелът Семир изпрати находници с писма и дарове до цар Йоан Александър и не призна властта на Добротица над себе си. С

това разривът между най-силния и най-гордия от феодалите на българския цар стана окончателен и непоправим.

Така се ожениха Огнян и Мира. И по цялото Черноморие, по цяла Мизия и Долна земя цъфнаха песни за тяхната чудна любов.

Някои го нарекоха поличба, други божие наказание, а то бе може би само изпитание.

Три недели след сватбата на Огнян и Мира византийският император Йоан V Палеолог откри бран на българския цар и го нападна по море. След жестока битка Анхиало падна в ръцете на ромеите. След него идеше редът на Несебър. Йоан V потегли с огромна войска; тридесет кораба, десет катапулти, десет баллисти, две винети и обсади града по море и суша.

Яки бяха стените на Несебър, но още по-яки и безстрашни бяха сърцата на защитниците му. Ден и нощ от високите каменни кули войници хвърляха дъжд от стрели, копия и гръцки огньове въз обсадната кула, построена при сухоземната порта и ромейските кораби, които напразно се опитваха да доближат крепостните стени. През една беззвездна нощ двама смели момци тайно напуснаха сухоземната порта, и закрилени от мрака, незабелязано се промъкнаха до ромейските кораби. Там те успяха да подпалят три от най-големите триреми. При четвъртата ги заловиха, извадиха им очите и ги пуснаха да си отидат, за урок и назидание на обсадените.

Никога храбрите несебърци нямаше да помислят да предадат орловото си гнездо, ако не се беше появил враг по-страшен и по-опасен от всички ромейски земни и морски войски.

Жаждата.

Защото Несебър нямаше вода.

За да получат вода, туземците трябваше да преминат дългия тесен провлак, който съединяваше острова със сушата, и с мулета и катъри да отидат при двата единствени кладенци, които отстояха на около три поприща от града, за да напълнят с вода кожените мехове.

Първото нещо, което сториха ромеите, бе да преградят пътя на несебърци за кладенците. Всичко може да изтърпят — си казаха те — и глад и мор. Но жаждата — не. Все някога запасите в дълбоките каменни водохранилища щяха да се свършат. И тогава Несебър щеше да бъде техен.

Единствената надежда на българите бе помощта на цар Йоан Александър... Да нападне ромеите в гърба и да ги прогони, докато и последната капка животоносна влага не е пресъхнала в жадните им устни.

А цар Йоан Александър се бавеше. Гончии и находници обикаляха цялото Загоре, с мъка събираха разпилените царски войски и търсеха скъпо платени турски наемници. Кой се бе надявал на тази внезапна измамническа бран? Зле се отплаща Йоан Палеолог на българите за подкрепата, която му бяха дали в борбата срещу узурпатора Кантакузин. Но на ромеи можеше ли да се вярва?

Никога по-горещо лято не бе се спущало над Черноморието. Нито едно облаче не се мяркаше по безстрастно спокойната чистота на небето. Слънцето безжалостно напичаше скалистия остров и дебелия каменна ограда на крепостта сякаш свиваше в огнен обръч обречения град.

Десет дни вече траеше жестоката обсада. А дълбоките водохранилища бавно изпразваха скъпоценната течност. Всяка капка вода ставаше по-ценна от най-скъпия елмаз.

И хора с настръхнал взор и подивели лица се лутаха като сенки издушните си дървени къщи — а дълбоко в душите им почваше вече да зрее мисъл за измяна и смърт.

В дома на властеля Семир мъката се понасяше най-тежко. Защото там никой нямаше смелостта да се оплаква.

— Ще държим докрай или ще измрем всички! — бе казал гордият властел, — но Несебър няма да се предаде с позор...

Ромеите вече бяха престанали да нападат непристъпните кули. Те знаеха съвсем добре, че друг враг, много по-могъщ и по-опасен работи вътре, зад крепостните стени вместо тях, и сам без кръв ще им отвори тежките железни порти, позеленели и мъхести от неспирната ласка на морето.

Петнадесети ден.

От двадесет и четири часа несебърци вече не са пили вода.

Като тъмен буреносен облак виене тежко униние над заключения град. Най-верните стражи денонощно каралят около крепостните

порти, за да не би случаен изменник да провали великото търпение и великата мъка на останалите.

Улиците на Несебър са глухи и пусти. Само усилена охрана се тълпи край Митрополитската черква. Там се пази последното водохранилище. В него има вода за стражите, децата, болните и кърмачките.

Такава е заповедта на властеля.

От време на време плаха сянка се промъква и поднася бакърено тасче за няколко капки живот.

А другите търпят, защото знаят, че вече цял ден и цяла нощ властелът, синът му и снаха му не са слагали капка вода в уста.

Понякога из пустите улици се мярка едрата висока осанка на стария властел. С царствена походка, облечен в тъмно мораво рухо и островърха кожена шапка, той бавно се разхожда надлъж и нашир из малкото си владение. С думи и пример той разнася утеха, влива бодрост, насърчава. И моли за търпение. Още няколко дни. Още няколко часа.

И всеки, който види това бледо, строго, осеяно от сдържано величие лице, потръпва в почтителна покорност и за миг забравя пламтящия зной, който разкъсва гърдите, пресушава гърлото, натежава езика.

А надвечер камбаните на Несебър забиват всички едновременно — съвсем тихо и тъжно. Тогава стотици пожълтели лица плъзват из сънните улички и с немощни стъпки се залюляват към многобройните черквици, смътно блещукащи в мрака. Там те падат на колене и сред трептящите пламъчета на свещите и дима на тамяна дълго се молят богу и свети Йоану за капка дъжд.

На шестнадесетия ден стадо бели облаци се появи в далечината откъм Созопол. Горещината бе станала тежка и непоносима. Нямаше никакво съмнение — щеше да завали. Обезумели от радост, несебърци извадиха на улиците всичките си съдове и зачакаха със стиснато сърце. Към пладне почти цялото небе се забули и няколко тежки тъмносиви облаци надвиснаха над острова. Но към петия час след пладне духна остър вятър и с неизмеримо отчаяние обсадените видяха как той бавно помете небето и прогони разредилите се облаци към Емона. В далечината блеснаха светкавици. Изплашени чайки с остри викове се

прибраха в гнездата си, върху покривите на къщите. Но благодатният дъжд не падна.

Тогава сякаш пламна лудост. Порои от хора се стекоха към палата на властеля и с дигнати юмруци се заканиха, че ще насилят крепостните порти. Някои разкъсаха ризите си и с яростни вопли се проснаха на земята. Други дигнаха децата си високо към прозорците на господарския дом и почнаха да вият като животни.

Прозорецът на палата бавно се отвори.

Зад него се яви изпитото, измъчено лице на стария властел Семир. Неземен и безстрастен като икона.

Юмруците паднаха. Само няколко пресипнали вика изскочиха от пресъхналите гърла на две — три жени. След това всичко утихна, сякаш замря.

— Мира е на смъртен одър — каза тихо той, но всички доловиха страшната тъга, която трептеше в гласа му и изтръпнаха.

Още по-дълбока тишина легна в пърлещия въздух.

Тогава една жена бавно пристъпи и дигна нагоре тасчето си, изпито дополовина.

— Вземи го, отче. Отстъпвам го на нея...

Радостен лъч разведри лицето на властеля. Един стотник слезе и пое скъпоценния съд. Животът на Мира бе спасен за още няколко часа. Но тълпата не се разотиде. Като покорно стадо, мъже, жени, деца, се сгушиха край стените на властелския дом — сякаш видът на чуждата мъка можеше да приспи за миг тяхното собствено страдание.

А вътре двама души се ломяха в жестоко, непоносимо изпитание. Бащата и синът. Пред очите им бавно гаснеше свидният живот на Мира.

И те не можеха нищо да сторят.

Седемнадесети ден. В целия остров няма вече капка вода. Всеки чувствава, че още миг и нещо ще стане. И все пак нищо не става. Очите на всички са впити в прозорците на властелския дом. Оттам чакат знака. Докато Огнян търпи, докато Мира търпи — всички ще търпят. Юначен народ, корав народ са несебърци.

А вътре в обширната полутъмна стая Мира лежи бледа и неподвижна като безплътно изваяние. Страхната мъка на първите дни

е вече преминала. Някаква кротка дрямка я унася в чудни сънища. Под затворените ѝ клепки се нижат примамливи видения: сребристосини водопади пенят искрящите си води, бистри студени като лед извори ромонят край ушите ѝ, бокали пълни с прохладни пития бегло се докосват до изгорелите ѝ устни... Скрил лице в дългите ѝ разплетени коси, Огнян със затаен ужас слуша несвързаните слова на бълнуващата. А долу вече се разнасят първите писъци на гладни младенци, които напразно дърпат пресъхналата гърд на майка си. От време на време нечовешки стонове и гневни възклицания, като смътен шум на разбунено море, глухо се издигат нагоре и пак бавно заглъхват. Желязната порта на палата потреперва от удара на няколко чифта свити юмурици, и широкият ясен звук зловещо прокънтява из големите стаи, като първа прокоба за страшното, което иде. Най-сетне Огнян не може да издържи.

Той с мъка се изправя на треперещите си крака и със залитащи стъпки се отправя към стаята на баща си.

Гордият старец седи сам и безмълвен в широкото си дъбово кресло, с лакът подпрян върху облегалото му и поглед неизменно впит в една точка на стената. Хълтналите му бузи са получили цвета на пръстта. Носът му се е изострил. Само очите му блещукат в сух трескав пламък. Като съгледа сина си, той извърна глава встрани.

— Татко! Не мога... Ще отворя портите. Чуй долу как реве тълпата...

— Преди да отвориш портите, най-напред трябва да минеш през мъртвото ми тяло. Чул ли си досега някой от Семировския род да се е предавал? Махни се!

— Но всеки миг тълпата може да разбие крепостните порти. Защо да чакаме, когато няма никаква надежда? Поне да спасим Мира...

— Аз не мога да дам първи знак за предаване. Докато народът търпи, и ние ще търпим! А освен това, ако убегнем жадната смърт, няма да се спасим от ножа на ромеите. Нека поне да умрем с чест.

— Но те ще пощадят Мира! Те ще пощадят дъщерята на Добротица. Нали знаеш, че деспотът е подчинен на Цариградския патриарх?

— Да. Но няма да пощадят моя град. И Несебър като Анхиало ще мине под огън и нож... Докато има един жив човек в Несебър —

градът няма да се предаде. Нека ромеите вземат един град с мъртъвци!

Момъкът изтръпна и отчаяно възкликна:

— Но народът няма да издържи!

— Ще издържи! Моите стражи няма да ми изменят. Огнян поклати глава и въздъхна.

— Не трябваше да сърдиш деспота. Може би той щеше да прости за Мира, но обидата, която ти му нанесе, като отхвърли властта му, той няма никога да прости. Упорит човек е Добротица...

— Аз съм по-упорит.

Сякаш светът се завъртя пред очите на младия човек. Той падна на колене пред баща си.

— Но Мира ще умре! Разбираш ли? Мира ще умре!

Старият обори глава и нищо не отвърна. Тогава Огнян скочи прав, като че тласнат от непобедима сила.

— Ще отворя портите!

Бащата бавно дигна взор, изгледа го дълго и пронизително, след това каза:

— Върви... Но в същия миг тази кама ще се забие в сърцето ми.

И старият властел поглади с ръка дръжката от слонова кост на камата, която тихо святкаше между кадифените дипли на рухото му.

Огнян стисна с две ръце слепите си очи. Не беше ли вече обезумял? И му се поиска да извика: — Вържете ме! Сложете тежки вериги на ръцете и краката ми! За да не извърша нещо непоправимо... Нима в моите жили не тече също кръвта на Семировския род?

С дълбок стон той напусна стаята на баща си и като несвестен се залута из къщи. А жаждата с жестоки пръсти разкъсваше вътрешностите му, стискаше в пламтящ обръч гърлото, сушеше устата му. Черни кръгове се виеха пред очите му. Като пребито животно той се довлече до стаята на жена си.

Мира лежеше все тъй неподвижно, както и по-рано. Дълбокият унес сякаш я бе отвел вече крачка по-близо до небитието. Изтръпнал Огнян се наведе над нея и се вслуша със свито сърце.

Мира не дишаше вече.

Зад него се мярна някаква тъмна, дребна фигура и един женски старчески глас прошепна:

— Умира...

Огнян се дръпна назад, като че някой го бе ударил по челото. Погледна леля си, не я позна, и завика като безумен:

— Не е вярно! Не е вярно?

След това улови жена си за ръцете и я призова със страшен, нечовешки глас. Мира бавно отвори очи, погледна го — взорът ѝ не беше вече от този свят — и пак ги затвори.

Тогава той падна на колене, разкъса туниката си и високо призова бога.

И обрече да построи три черкви — изградени от най-скъп камък, обковани със сребро и злато, изпъстрени с бисер и зафири — ако господ стори чудо и спаси Мира. Три черкви — най-хубавите в света.

А във ревът на тълпата се смесваше с дивия кикот на чайките. Все по-силно взеха да отекват удари върху желязната порта на палата. Огнян надникна над прозореца и хиляди юмруци се насочиха към него. Той се извърна още веднъж. Мира лежеше все тъй неподвижно. Сякаш го обзе безумие. Той изтича по широките мраморни стълби, изскочи на пътя и се спусна към главната крепостна порта. След него се струпа навалица от хора със страшни лица, разчорлени коси, размахващи дългите си костеливи ръце в диви безполезни закани.

Пред главната порта стражите с мъка отблъсваха тълпите, които, въоръжени с пелки и лопати, искаха да нахлуят в крепостта. Появяването на Огняна ги раздражни още повече. Това не бяха вече хора, а диви зверове. Някои от тях се търкаляха из прашните улички и ровеха с нокти земята. Двама-трима младежи, с дигнати ками и разкривени от злоба лица, се хвърлиха срещу сина на властеля.

— Заповядай на стражите да отворят портите!

Огнян разкри спокойно дрехата на гърдите си и каза.

— Ето. Убийте ме... Аз това желая...

Наистина със своята смърт той се надяваше да ускори това, което неминуемо щеше да се случи. И кой знае? Може би и да спаси Мира...

Изплашени младежите отпуснаха ръце и се отдръпнаха назад.

За последен път Огнян се качи на кулата, за да обгърне с взор безпределната шир на родното море. Защото в мига, когато портите на Несебър щяха да се отворят на врага, в позорно предаване, в този миг не само сърцето на гордия Несебърски властел щеше да престане да бие. Но и това на сина му.

Родът на Семировци не се прекланяше никому...

Страшна болка сви сърцето на момъка. Тъй хубав бе Несебър и тъй свиден за предаване на врага. От три страни го плискаха морските вълни, ту с нежна ласка, ту в буйна прегръдка. Колко пъти вечер, на връщане от риболов, с неугасим възторг той бе съзерцавал тъмната му снага, просната сред водите. А сега на запад, там при стройните ветрени мелници, златните пясъчни дюни и китни лозя се белееше вражески стан... Огнян извърна глава и устреми очи към ромейските кораби, които бавно и лениво се люлееха върху заспалите води. Морето бе призрочно — синьо. Дълги жълтеникави бразди се виеха на равни разстояния една от друга, като змии от слънце. В далечината тънка бяла ивица разделяше небето от морето.

Изведнъж Огнян впи острия си взор на моряк към север. Там откъм Емона се появиха безчет дребни, черни точки, които всеки миг ставаха все по-големи и по-големи...

Корабите на Добротица!

А откъм юг като мъгла се зададе войската на цар Йоан Александър.

Смътна глъчка, като бръмчене на оси, се надигна от ромейския стан. С отчаяна скорост корабите им загребаха към Емона, за да се срещнат с Добротица в открито море.

От всички кули екнаха звуци от тръби...

Някаква неизмерима слабост полази по жилите на младия Огнян.

Сякаш черна мрежа падна пред очите му, той поиска да извика, да се спусне надолу по тясната извита, дървена стълбичка, ръката му бавно се дигна нагоре, след това внезапно се отпусна и той рухна върху каменния под на кулата.

Не мина дълго време и три нови черкви издигнаха гиздави снаги край другите многобройни молитвени домове на Несебър.

Една в средата на острова — и я нарекоха на свети Архангел.

Друга в южната част — и я нарекоха на Спасителя Исуса Христа.

А третата построиха до самия пристан — и нямаше по-хубава от нея на света. Това бе цяла дантела от червени плочки и светъл камък. Обрекоха я на свети Йоан.

Там до късна старост Огнян и Мира всеки празник благодаряха богу за великата му милост.

Понякога в късна лунна нощ, замечтани странници се лутат из кривите тесни улички на древния Несебър, заглеждат се в многобройните развалини на старинни прекрасни черкви, страхотно оголили тъмните си зейнали стени в равния блясък на звездното небе, слизат по едрите каменни стъпала на останки от крепостна бойница — чак до тъмните вълни, които с тих плясък леко се ронят в краката им — дълго чакат в романтичен унес, да слезе от каменната бойница плаха сянка на древен воин. След това отново се залутват из тесните криви улички, с изрязани в остри ъгли сенки, трепват при внезапния остър смях на чайките, или дълго се вслушват в проточения им хленч на болно дете, надничат в ниските дървени къщички, зад прозорците на които светлинките трептят в странни сенки по плътно затворените бели перденца — и само понякога някой тихо прошепва: „Защо ли е трябвало в такъв малък остров да се строят толкова много черкви“...

Никой не отвръща.

Само с тъга си спомня още колко малко дни му остават да прекара в приказната Месемярия.

А Черно море трепти, окъпано в милиарди сребърни искри и диша лъха на вековете...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.